

Чжан, Лічжень (2010). *Сучасна китайська опера :історія та перспективи розвитку*. К.: Наукова думка (Zhang, Lizhen. (2010). *Modern Chinese opera: history and development prospects*. К.: Naukova Dumka).

SUMMARY

Biriukova Larysa. Becoming Chinese opera art: tendencies, features, prospects.

The article examines the historical development of Chinese opera art since ancient times in the conditions of its time. Modern trends as a genre, style and plot in the formation of Chinese opera are updated; which allows us to trace the appearance of new elements in various directions of musical and dramatic action. Chinese opera went through a long path of conceptual genre-stylistic formation, the variety of opera enriched with quantitative and qualitative indicators of new stylistics with the advantage of arias, solo and ensemble singing, new orchestral thinking testifies to a new crystallization of opera drama against the background of national traditions and new composer thinking. The study of these changes in the art of opera allows us to think about different directions of the genre-style concept of Chinese folk opera and musical theater in a new way. The fundamental scientific study of the historical formation of Chinese opera art, the importance of musical theater as an organic part of the reflection in the artistic form of the life and lifestyle of the people, the essential signs of national character and mentality in the works of luminaries of opera art are highlighted. The problem of the formation of modern Chinese opera in the context of assimilation of European experience is revealed, the influence of pro-European opera on the genre and stylistic features of modern Chinese opera art is revealed, which reflects the work of its artist in a new reinterpretation of folk music, allows to actualize the genre, style, plot with the transfer of the operatic action to the modern era, to provide appropriate metaphoricality, illusoryness, outrage and performance, going beyond the scope of the work with the sacramental feature of Chinese opera as an ethnocultural phenomenon.

Key words: opera, the opera, tendency, China musical culture, проєвропейська опера, is a "sunny drizzle".

УДК 378.147:[780.712.2:784.1.087.68]: 3.016.78

Марина Петренко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-3058-4129

Цуй Хаожань

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-3067-4154

DOI 10.24139/2312-5993/2023.01/132-141

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті актуалізовано проблему формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва засобами комп'ютерних технологій, зокрема необхідність проведення спеціальних досліджень, націлених на моніторинг стану сформованості зазначеної якості. Представлено методiku констатувального експерименту, яка включала методи педагогічного

спостереження, анкетування, бесіди, ігри, вправи, завдання. З'ясовано характер ставлення респондентів до доцільності набуття пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва засобами мультимедійних технологій та стан сформованості досліджуваного конструкту за мотиваційно-когнітивним критерієм. Виявлено, що рівень сформованості досліджуваного феномену не відповідає потребам навчальної діяльності молодших школярів.

Ключові слова: пізнавальна активність, комп'ютерні технології, молодші школярі, уроки мистецтва, констатувальний експеримент, методи.

Постановка проблеми. Одна з найголовніших проблем освітньої галузі в умовах створення єдиного інформаційного простору, світового взаємообміну знань і методик – це проблема розумового виховання школяра, зокрема розвитку його пізнавальної активності. Саме за рахунок особливого діяльнісного стану, наполегливого прагнення до навчання, волі до пізнання всього нового, плачеться освічена, інтелектуальна, висококультурна людина майбутнього.

За цих умов проблема інтенсифікації мистецької освіти молодших школярів на базі нових комп'ютерних технологій набуває особливої актуальності, оскільки її метою є гармонійний розвиток особистості, формування її естетичних ідеалів, ціннісних орієнтацій, загальної культури, емоційно-почуттєвої сфери та здатності до творчого самовираження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема мистецької освіти, зокрема молодших школярів, є предметом розгляду багатьох учених, зокрема як українських (Е. Белкіна, О. Гайдамака, О. Колотило, Н. Лемешева, О. Лобова, Л. Масол, Н. Очеретяна, О. Ростовський, С. Садовенко та ін.), так і китайських (Ван Говей, Ван Чаовень, Лі Чуньпен, Лін Хай, Чжао Веньфан, Чен Дін, Цюй Сяо Юй, Чан Ліін, Фань Чженьсюань та ін.). Серед багатьох проблем окресленої наукової галузі науковців цікавив аспект розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Так, К. Карпенко, Н. Мирончук (Карпенко, Мирончук, 2023), Л. Сапунова (Сапунова, 2013), Т. Форостюк (Форостюк, 2017) досліджували процес формування пізнавальної активності молодших школярів засобами ігрової діяльності; О. Лобова (Лобова, 2010) розглядала шляхи розвитку досліджуваної якості крізь призму набуття молодшими школярами основ музичної культури; С. Науменко (Науменко, 1995), С. Садовенко (Садовенко, 2008), Р. Савченко (Савченко, 1999), О. Хижна (Хижна, 2007) спрямовували свою увагу на необхідність входження в особливий діяльнісний стан під час процесу

набуття музичних здібностей; І. Рихлова та Б. Андрієвський (Рихлова, Андрієвський, 2021) присвятили свої праці шляхам розвитку пізнавальної активності молодших школярів під час онлайн навчання; О. Василенко (Василенко, 2005), Л. Заря (Заря, 2013), Н. Новікова (Новікова, 2020), В. Шакотько (Шакотько, 2007) наголошували на необхідність застосування комп'ютерних і мультимедійних технологій під час процесу розвитку пізнавальної активності учнів молодших класів.

Водночас, у наукових публікаціях не приділено достатньої уваги проблемам моніторингу стану сформованості пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва засобами комп'ютерних технологій.

Мета статті – з'ясувати характер ставлення респондентів до доцільності набуття пізнавальної активності під час мистецьких занять засобами комп'ютерних технологій та стан сформованості досліджуваної якості за мотиваційно-когнітивним критерієм.

Методи дослідження. Для досягнення мети запропонованої публікації застосовано *теоретичні* методи дослідження: системно-структурний аналіз, порівняння та узагальнення праць з психології, педагогіки, музичної педагогіки; нормативної та навчальної літератури, педагогічного та музично-педагогічного досвіду – для визначення теоретичних основ організації моніторингу сформованості пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва засобами комп'ютерних технологій та *емпіричні* – (діагностичні – **анкетування, педагогічне спостереження**, опитування, бесіда, гра, вправи, завдання) – для визначення стану сформованості досліджуваного конструкту.

Виклад основного матеріалу. Загально визнано, що досконалість освіти у навчальних закладах – це у більшій мірі проблема наукового діагностико-прогностичного дослідження діяльності учасників освітнього процесу. За рахунок чого корегується навчальна документація (навчальні плани й програми, підручники, посібники, методичні рекомендації тощо), удосконалюються методики і технології навчання (Методи та засоби експериментальних досліджень, 2017).

Тому необхідним було проведення діагностичного зрізу сформованості пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва засобами комп'ютерних технологій за мотиваційно-когнітивним критерієм.

З метою з'ясування характеру ставлення респондентів до доцільності набуття пізнавальної активності за допомогою

комп'ютерних технологій під час мистецьких занять у початковій школі, було запроваджено *опитування*.

Батькам учнів і вчителям мистецтва були запропоновані такі запитання:

1) Як Ви вважаєте, особливий діяльнісний стан, наполегливе прагнення до навчання дітей є підґрунтям успішності їх мистецького зростання?

2) На Вашу думку, комп'ютерні технології є дієвим засобом формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва?

3) Чи є у Вас сумніви щодо спілкування дітей з комп'ютерною технікою?

Аналіз відповідей на вищезазначені запитання підтвердив актуальність набуття досліджуваного конструкту і значущість та корисність мультимедійного знаряддя під час формування пізнавальної активності молодших школярів. Так, респонденти відзначили, що саме пізнавальна активність учнів є основою їх мистецької навчальної діяльності, базисом інтелектуального розвитку, самостійних проявів у навчанні; забезпечує глибину і міцність мистецьких знань, сприяє виявленню активності та творчих проявів у вирішенні завдань на уроках мистецтва. Вчителі зазначеної спеціалізації зауважили, що саме молодший шкільний вік є сензитивним для розвитку досліджуваного феномену, бо діти у зазначеному віці особливо допитливі, емоційні, відкриті та готові до сприйняття всього нового.

Щодо другого питання, міркування викладачів загальноосвітніх закладів було таким: умови сучасного навчального процесу, які характеризуються інтегративним поданням навчального мистецького матеріалу, вимагають використання мультимедійних технологій, тому що це дозволяє синтезувати візуальні образи і музичний матеріал, словесні тексти і відеоряд, лапідарні символи і привабливу анімацію; саме завдяки використанню комп'ютерних технологій значно підсилюється інтерес учнів до предмета «Мистецтво», активізується їх робота, учні виявляють ініціативність, нестандартність у вирішенні завдань на занятті, активізується їх пізнавальна активність.

Батьки з даного питання зауважили, що їх діти із захопленням розповідають про уроки мистецтва, їм подобаються різноманітні завдання, які подаються у цікавій формі: яскравий анімаційний ряд у поєднанні з виразною музикою чи словесним (графічним) матеріалом тощо.

Щодо останнього питання, то батьки висловились таким чином: «вважаємо, що на сучасному етапі технічного прогресу і переважно онлайн навчання питання необхідності і доцільності використання комп'ютерної техніки не викликає сумнівів. Завдяки мультимедійного знаряддя діти мають можливість знайомитись з художньо цінними зразками музичного мистецтва, візуально мандрувати по музеях, виставкових залах з образотворчого мистецтва, чути концертні виступи всесвітньо відомих виконавців тощо».

Але деякі батьки висловили побоювання щодо спілкування дітей з комп'ютерною технікою. Вони зауважили, що у дітей після використання комп'ютера спостерігалась швидка втомлюваність, психологічне збудження та зменшення концентрації уваги.

Узагальнений аналіз опитування вчителів мистецтва і батьків дозволив констатувати наступне:

- пізнавальна активність учнів є основою їх мистецької навчальної діяльності;
- мультимедійне знаряддя є необхідним, значущим та корисним задля формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва;
- спілкування дітей з комп'ютерною технікою під час опанування дисципліною «Мистецтво» є необхідним, але з дотриманням правил охорони здоров'я під час роботи з комп'ютерною технікою.

Для отримання інформації щодо визначення рівнів сформованості у молодших школярів мотиваційно-когнітивного критерію аналізувалися міра захопленого ставлення, наявність інтересу до мистецтва і мистецької діяльності, здатність до засвоєння мистецьких знань.

З метою дослідження ступеню прояву у молодших школярів захопленого ставлення, наявності інтересу до мистецтва і мистецької діяльності було запроваджено **методи анкетування та педагогічного спостереження**.

В анкеті школярам пропонувалось обрати певний варіант відповіді (відповідей) на таке запитання: чи подобається тобі навчатися в школі, зокрема відвідувати уроки мистецтва?

1) Навчаюсь із задоволенням, відвідую уроки мистецтва тому, що матеріал занять викликає у мене позитивні емоції.

2) Навчаюсь із задоволенням, відвідую уроки тому, що предмет «Мистецтво» допомагає пізнавати світ різних видів мистецтв.

3) Навчаюсь тому, що є бажання виконувати музику та малювати.

4) Навчаюсь тому, що подобаються всі види діяльності на уроках мистецтва.

5) Із задоволенням відвідую уроки мистецтва тому, що весь матеріал подається цікавий і за допомогою комп'ютерної техніки.

6) Навчаюсь тому, що хочу отримувати більше гарних оцінок.

7) Навчаюсь тому, що примушують батьки.

Значна кількість учнів (45%) обрала варіанти відповідей (№1-5), які свідчать про захоплене ставлення, наявність інтересу до мистецтва і мистецької діяльності. Показовим також є і те, що більша частка учнів (85%) обрала відповідь, яка засвідчує задоволення використанням учителем мультимедійних засобів на заняттях з мистецтва.

Виявилась і частина учнів (55%), у якої у змістовному складі мотивації учіння превалювали соціальні мотиви (бажання здобути похвалу вчителя та батьків, прагнення утвердити себе в класному колективі, бажання одержати гарну оцінку чи винагороду тощо). Були і інші відповіді, зокрема: «я люблю відвідувати уроки мистецтва тому, що там весело», «мені подобається відвідувати уроки мистецтва, тому що там менше домашніх завдань», «я люблю бути на уроках мистецтва тому, що мені легко отримувати там гарні оцінки».

За допомогою цієї анкети ми змогли оцінити змістовну сторону мотивації учіння молодших школярів, зокрема виявити ієрархію мотивів. Нами було з'ясовано, що провідне місце серед діагностованих мотивів учіння належить соціальним мотивам (бажання здобути похвалу вчителя та батьків, прагнення утвердити себе в класному колективі, бажання одержати гарну оцінку чи винагороду), перевагу їм віддають 55% респондентів. Пізнавальні мотиви менш виражені, дієвість їх знижена, перевагу їм віддають лише 45% досліджуваних, що засвідчило незадовільний рівень пізнавальної активності учнів початкових класів на уроках «Мистецтво» і необхідність інтенсифікації навчального процесу за рахунок комп'ютерного знаряддя.

За допомогою методу педагогічного спостереження ми також діагностували наявність інтересу до мистецтва і мистецької діяльності, ставлення до зазначеної діяльності (позитивне чи негативне) та прояви емоційності. Спостереження було здійснено за допомогою використання таких дидактичних ігор як: «Три кити» і «Загадковий інструмент».

Гру «Три кити» ми використовували під час слухання музики. Вона проходила за такими правилами: вчитель розпочинає гру з цікавої, емоційно насиченої бесіди про безмежно великий світ людини і музики, про природу музичного мистецтва, про три основні типи музики – пісню, танець, марш. Дітям за допомогою мультимедійної дошки пропонується відповідний відеоряд, транслюються аудіозаписи відповідних жанрів у виконанні кращих музикантів. Умови гри такі: уважно слухати музику, яку транслює вчитель і визначати відповідність музичного жанру і зображення на екрані. Гру доцільно проводити у вигляді змагання між рядами учнів, або окремими учнями.

Доцільною виявилася і гра «Загадковий інструмент». Гра проходила за такими правилами: учні вибирають ведучого, він виходить з класу, а всі інші загадують який-небудь музичний інструмент (наприклад, скрипку). Ведучий повертається в клас і підходить по черзі до кожного гравця. Кожен учасник наголошує на певну ознаку, яка характеризує цей загадковий інструмент. Наприклад, – дерев'яна основа, має струни середніх розмірів, звук видобувається за допомогою смичка, має співуче звучання. Новим ведучим стає гравець, який назвав останню ознаку. Учитель супроводжує гру зображенням інструмента на мультимедійній дошці і транслює записи його звучання (Карпенко, Мирончук, 2023).

В процесі педагогічного спостереження було виявлено, що більшість учнів не досить уважні, часто відволікаються, позитивні емоції щодо запланованих та включених в структуру уроку завдань проявляються ситуативно, тобто спостерігається нестійкий інтерес до музичної діяльності, пізнавальні мотиви не достатньо виражені.

З метою діагностування здатності молодших школярів до засвоєння мистецьких знань та визначення доцільності використання в цьому процесі комп'ютерних технологій, були запроваджені *бесіди* з викладачами профільного предмету «Мистецтво».

Учителям пропонувалось відповісти на запитання: «Чи доцільно формувати музичний тезаурус молодших школярів засобами комп'ютерних технологій?».

У результаті опитування значна кількість педагогів висловила думку про необхідність формувати музичні знання учнів початкових класів, використовуючи потенціальні можливості мультимедійних технологій. За рахунок цього, на думку вчителів, діапазон музичних

знань у молодших школярів повинен мати тенденцію до системності, розширення й поглиблення (75%).

Учителі були одностайні в тому, що співпраця з комп'ютером актуалізує спрямованість учнів на здобуття мистецьких знань, серед яких перераховували елементи музичної мови, відомості про композиторів, стилістичні напрямки музичного мистецтва, знання театральної термінології, відомості щодо основ образотворчого мистецтва тощо.

Учителями мистецтва також акцентувалась увага на необхідність формування інтегрованих знань у річищі взаємозв'язку різних видів мистецтв. Саме завдяки використанню технології мультимедіа, де одночасно здійснюється подання відео, аудіо, графічної, анімаційної, текстової інформації, це становиться можливим. Серед комп'ютерних програм, на думку зазначених фахівців, особливо корисними є такі: «Первинні музичні жанри», «Музичний клас», «Шарманщик», «Танець», «Музична скринька», «A Musical Tutorial», «Visual Arranger», «Sakewalk Pro Audio», «Making music», «Енциклопедія музичних інструментів», «Класична музика» (Чайковська, 2002).

Для моніторингу здатності молодших школярів оперувати мистецькими знаннями та визначення доцільності використання в цьому процесі комп'ютерних технологій, було запроваджено *завдання та вправи* на уроках «Мистецтва».

Так, молодшим школярам пропонувалось засвоїти теоретичний матеріал щодо метро-ритмічної організації музики. Для закріплення теоретичного матеріалу запроваджувались практичні вправи на вироблення відчуття рівномірності ритмічної пульсації. Ця якість набувалась на різноплановому музичному матеріалі, зокрема, на пісенному. Для інтенсифікації процесу застосовувався візуальний ряд, тобто зображення ритмічного малюнку на екрані комп'ютера.

Також доцільними виявились і завдання на порівняння і знаходження спільного в універсальних поняттях різних видів мистецтв (ритм, гармонія, форма, динаміка, контраст, симетрія тощо), які є фундаментом їх єдності. Так, школярам пояснювалось, що мотив у музиці – це найкоротша музична думка, частина музичної побудови, а в образотворчому мистецтві – це елемент візерунка орнаменту. Щодо поняття «штрих» у музичному мистецтві – що це спосіб видобування звуків на різних інструментах чи співочим голосом (стакато – уривчасто, легато – зв'язно тощо); а в образотворчому мистецтві – це лінія, зроблена

одним рухом руки, основний елемент техніки малюнка (Масол, 2006). Пояснення зазначеного матеріалу супроводжувалось застосуванням аудіо і відеоряду, який через слухо-зорові подразники допомагав якнайкращому його засвоєнню. Отже, результатом здійсненого моніторингу стосовно доцільності використання на уроках мистецтва комп'ютерних технологій був висновок, що комп'ютеризоване музичне навчання є прогресивним напрямом у системі сучасної освіти.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Аналіз результатів проведеної діагностики досліджуваного феномену за мотиваційно-когнітивним критерієм засвідчив недостатню сформованість пізнавальної активності молодших школярів, що потребує розроблення відповідного ефективного методичного знаряддя з використанням комп'ютерних технологій. Подальшого висвітлення вимагають питання визначення стану сформованості досліджуваного конструкту за діяльнісно-операційним та контрольньо-рефлексивним критеріями.

ЛІТЕРАТУРА

- Заря, Л. О. (2013). *Методика формування у молодших школярів інтересу до музики з використанням мультимедійних технологій*. (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ (Zaria, L. O. (2013). *Methods of formation of interest in music with the use of multimedia technologies* (author's dis.... Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.02). Kyiv.).
- Карпенко, К., Мирончук, Н. (2023). Формування у молодших школярів пізнавальної активності засобами гри. *Матеріали тридцять сьомої всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції*. (сс. 57-63) (Karpenko, K., Mironchuk, N. (2023). Formation of younger students of cognitive activity by means of play. *Materials of thirty-seventh All-Ukrainian practical and educational internet conference*. (SS 57-63)).
- Масол, Л. М. (2006). *Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів*. Х.: Веста: Видавництво «Ранок» (Masol, L. M. (2006). *Methods of teaching art in elementary school: a guide for teachers*. X.: Vesta: Morning Publishing House).
- Методи та засоби експериментальних досліджень* (2017). Г. Б. Параска, Д. В. Прибега, П. С. Майдан. Київ: Кондор-Видавництво (*Methods and means of experimental research* (2017). G. B. Paraska, D. V. Pride, P. S. Maidan. Kyiv: Condor Publishing House).
- Сапунова, Л. А. (2013). Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі. *Таврійський вісник освіти*. (сс. 205-210) (Sapunova, L. A. (2013). Development of cognitive activity of elementary school students in the educational process. *Tavriysk Bulletin of Education* (сс. 205-210)).
- Чайковська, О. А. (2002). *Формування музичних знань молодших школярів засобами мультимедійних технологій навчання*. (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ (Tchaikovskaya, O. A. (2002). Formation of musical knowledge of younger students by means of multimedia technologies of learning (author's dis.... Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.02). Kyiv).

Шакотько, В. В. (2007). *Комп'ютер у початковій школі: навч.-метод. посібник*. К.: ТОВ Редакція «Комп'ютер» (Shakotko, V. V. (2007). *Computer in elementary school: teaching method. manual*. K.: Computer editorial board).

SUMMARY

Petrenko Marina, Tsuh Chaosan. Formation of cognitive activity of younger students in art lessons by computer technology.

The article deals with the problem of formation of cognitive activity of younger students in art lessons by means of computer technologies, in particular the need for special research aimed at monitoring the state of formation of the quality.

It has been found that the perfection of education in educational institutions, including general education institutions, is a greater problem of scientific diagnostic and prognostic study of the activities of participants in the educational process. Due to which the educational documentation (curricula and programs, textbooks, manuals, methodological recommendations, etc.) is adjusted, teaching methods and technologies are improved.

Therefore, it was relevant to find out the nature of the respondents' attitude to the expediency of acquiring cognitive activity of younger students in art lessons by means of multimedia technologies and the state of formation of the studied construct under the motivational-cognitive criterion.

To achieve the goal of the proposed publication, theoretical research methods were applied: system-structural analysis, comparison and generalization of works on psychology, pedagogy, musical pedagogy; normative and educational literature, pedagogical and musical-pedagogical experience-to determine the theoretical foundations of the organization of monitoring of cognitive activity of younger students in art lessons by means of computer technologies and empirical-(diagnostic-questionnaires, pedagogical observation, interviews, interviews, interviews, interview Task) - to determine the state of formation of the studied structure.

Monitoring the character of parents and teachers of art to the expediency of acquiring cognitive activity of younger students in art lessons by means of multimedia technologies allowed to state that cognitive activity The arts, the communication of children with computer technology when mastering the discipline "Art" is necessary, but in compliance with health care rules while working with computer equipment.

The analysis of the results of the diagnosis of the phenomenon under study by the motivational-cognitive criterion showed the lack of cognitive activity of younger students, which requires the development of appropriate effective methodological tools using computer technologies. It is revealed that the level of formation of the phenomenon under study does not meet the needs of the educational activities of younger students. Further coverage requires the determination of the state of formation of the studied construct by activity-operational and control-reflexive criteria.

Key words: cognitive activity, computer technologies, younger students, art lessons, aspiring experiment, methods.